

KLIVÉNYI KIADATLAN VERSEL.

A völgy mélyén rejtőző kis virág homályban, ismeretlenül maradna, ha a nap fényes világa rá nem vetné sugarait. Hány név került ki a sötét ismeretlenségből, mert viselője valamely nagyember környezetéhez, vagy barátai közé tartozott! Ez az ismeretség aztán oly tőke, mely kamatozik mindaddig, míg a nagyember neve az életben, a köztudatban, vagy a nevét megörökítő történelemben följegyezve marad. Akár rászolgált e megbecsülésre, akár nem, sütkérezhetik folyton a nap verőfényén. Xantippét ország-világ ismeri, mert Sokrates felesége volt. Veturia, Coriolanus anyja, s felesége, Volumnia neve örök, mert a nagy hőshöz tartoztak. Szilágyi Erzsébet nevét nem felejtí el a történelem, mert Hunyadynk anyja volt, Kupis Vilmosét nem az irodalomtörténet, mert Petőfi bajtársa, Klivényiét sem, mert Vörösmarty barátja volt.

A fiatal Vörösmarty életében sok tekintetben fontos időszak az az 5 év, mit meg-megszakítva a Perczel fiuk mellett tölt el. Tanítja növendékeit, készül, s kiállja a jogi vizsgálatokat, megindul lirai, drámai, majd epikai költészete, rabja lesz a titkolt, de annál mélyebben érzett szerelemnek, s áldoz a barátság oltárán. Tárgyunkhoz lelkének e legutóbbi megnyilatkozása tartozik. Egyedüli, s legjobb barátai három katolikus pap volt: Egyed Antal, a bonyhádi plébános, Teslér László, ennek káplánja, s Klivényi Jakab, előbb pécsi növendékpap, majd nádasdi káplán. »Körükben találta magát legjobban, mondja Gyulai, könyvtárokból tanulta ismerni az újabb és régibb magyar irodalmat, általok ismerkedett meg a külföldi költőkkel, tőlök vett ösztönt költői pályája folytatására, s mert nevezetes költőt jósoltak belőle, önbizalomra ébredt félnék géniusza.«¹

A három pap közül Egyed Antalnak maradt legtöbb nyoma irodalmunk történetében. Írt egy kötetnyi elégiát is, Ovidius fordítását pedig örömmel üdvözölte az akkor még a klasszikus költészet talaján fesledező irodalmunk, s fordítóját 1833-ban az Akadémia

¹ Vörösm. életrajza, 1879. 35. o.

is tagjai közé sorozta. Teslér is verselgetett, s mint Vörösmartyhoz írt leveleiből¹ tudjuk, néhány kisebb költeménye meg is jelent. Legkisebb szerep jut az irodalomban Klivényinek, a ki pedig Vörösmartynak legrégibb barátja volt, s a kiben szintén erősen buzgott a poétai véna. Legkevesebbet is tudunk róla. Gyulai² e pár sorban számol be Klivényi és Vörösmarty viszonyáról: »... Klivényi Pécsen lakott, de 1822 óta folyvást levelezésben állottak egymással. Az ifjú pap mindent elpanaszolt barátjának, s bánta, hogy pappá lőn. Vörösmarty vigasztalta, s egyszersmind megküldte neki nagyobb munkáit. Klivényi köszönte a vigaszt, köszönte a munkát, mely vigasztalóbb amannál. Ő is küldött viszonzásúl egy pár verset, kivált római epigrammokot. Panaszolt püspökére, ki nem szereti a költőpapot, kivált ha drámát ír. Lassanként kibékült sorsával, felhagyott a panaszszal, fel a költészettel is, de annál inkább lelkesítette ifjú barátját, kinek halhatatlanságot jósolt.« E rövid kis jellemzés teljesen Klivényinek Vörösmartyhoz írt és fennmaradt kilencz levele³ nyomán készült. Az első levél dátuma 1821 július 16, a pécsi első éves klerikus írja a börsönyi nevelőnek: Nemes és Tudós Vörösmarty Mihály Úrnak, az utolsót 1826 okt. 19-éről keltezi, mint nádasdi káplán Nemes és Tudós Vörösmarty Mihály Úrnak, hites ügyvédnek Budán. Ez öt évi időszak barátságuk virágkora. Hogy tovább is fenntartották-e az összeköttetést, nincs tudomásunk róla. Gyulai jellemző sorait egészítsük ki, s toldjuk meg néhány rövid életrajzi adattal.⁴ Kis-Chlivényi Klivényi Jakab Szekszárdon született 1800 júl. 24-én. Gimnáziumi tanulmányait, a négy grammatikai s két humaniora osztályt a pécsi cisztercezi gimnáziumban kezdte, a philosophia osztályokat Pesten végezte el. Utána növendékpap Pécsen, ahol 1824-ben pappá szentelik; 1831-ig Nádason káplán, ahonnan püspöke Pécsre hívja s a liceumban a historia tanításával bízza meg. 37-ben Berkesden plébániát kap, honnan ismét Pécsre kerül. de már kanonoknak 55-ben. 64-ben Opori apát. 1866-ban Karlsbadban keres gyógyulást, de a porosz fegyverek zaja haza űzi, s Pécsen ugyanazon év júl. 11. napján meghalt. Életrója így jellemzi: »Summum totius cleri Dioecesis Quinque-Ecclesiensis per Josephum emeruit; fuit enim vir maturi consilii, prudens, perspicax, humanus, parsimoniae studens, paucis contentus.«

Költeményes munkái ismeretlenek voltak mindeddig. Azt a néhány, mindössze 4 magyar és 1 latin epigramma-szerű versét, mit Gyulai említ, Vörösmartyhoz írt leveleiben találjuk. A véletlen azonban legújabbán nyomára vezetett sajtókezüleg írt költeményei-

¹ Dr. Czapáry László: Vörösmarty Emlékkönyve 161. o.

² Vör. életrajza, 36. o.

³ Kiadta Czapáry i. m. 282—294. o.

⁴ L.: Recensio universi Cleri Dioecesis Quinque-Ecclesiensis per Josephum Brüstle. 1876. II. köt. 217—18. l. Gyulai is közli életadatait Vör. összes munkái 1885. VIII. k. 386. l., de szerinte Pécsen született.

nek, s ezek alapján fogom a következőkben bemutatni rövid, jóformán Vörösmarty barátságával egyideig tartó költői működését.¹

I.

A kézirat 22 félvire terjed s czíme:

Verseim gyűjteménye, mellyek
1816/7-dik esztendő olta készültek.

E kézirat már tisztázat, a versek egy része impurumban is megvan egy külön füzetben, melyben még más költői gyakorlatok, magyar, német és latin nyelven, jeles mondások »elmés mondatok a költészetből« foglaltatnak. A füzet felosztása évek szerint történik:

1817. Hatodik oskolás koromban. — 1818 Pesten. Hetedik oskolás koromban. — 1819. 8-dik oskolás. — 1820. 9-ik oskolás. — A következőket Pécssett Nevendék koromban firkáltam 1821—1824. — 1824 Nádasdon. — 1829. — 22 kisebb-nagyobb latin nyelvű, s mintegy 80 magyar nyelven írt vers van a füzetben. A verselést latin nyelven kezdi. Mivel sok jellemző vonást tárnak élénk latin versei is, elsősorban ezeket mutatom be.

1817-ben végezte Pécssett a második humaniora osztályt a cziszterci gimnáziumban. Mint az évkönyvek mutatják, eminens diák volt valamennyi osztályban, s mint versei bizonyítják, a gimnáziumot ellátó rend, ennek apátja, Dréta Antal, tanárai, főkép Horváth Nep. János, nagy hatással voltak az ifjú lelkére. Közéjük vágyik, a rendbe szeretne lépni, úgy érzi, e pályára rendeli az isteni akarát. Első versei e hangulatának tükröi. A legelső: *Deliberatio de eligendo vitae statu*. Három pálya nyílik előtte: katonai, civilis s a papi. Három hónapja van még s aztán választanija kell.

Aetas illa mihi teritur, quae pandit ad omnes
Ingressum status et ternis mensibus actis
Aut sacros coeli claves vestesque thalares
Aut saevos Martis gladios, galeasque minaces
Aut civilis opus coget me sumere durus
Ordo fatorum.

— A katonasághoz nem érez elég erőt:

Quid faciam? Properem trepidandus Martis alumnus
Laurea mortiferis in campis sarta mereri?
Non mihi sunt vires madidas perferre ruinas
Non rabidum tolerare iubar boreamque furentem.

¹ Ez a véletlen Szentkirályi István pécsi theol. tanár kutató munkája. Ő találta meg a kéziratot s ismerte fel Klivényi kéziratául bold. Troll Ferencz tinini v. püspök s pécsi kápt. nagyprépost hátrahagyott irományai között. Troll valószínűleg a végrendelet végrehajtója — testamenti executor — volt Klivényi hagyatékánál s így került hozzá a kézirat. Szentkirályi úr hívta fel figyelmeztet a kéziratra, s adta át nekem ismertetés végett, miért neki e helyen is köszönetet mondok. A kézirat a pécsi káptalani levéltárban őriztetik.

A czivil élettől fél, hogy kockáztatja másvilági életét.
Pap lesz tehát és pedig szerzetes pap,

Horreo sanguinei numerosa pericula Martis
Horreo vesani facta nefanda fori.
Religiosa sacrae gentis iuvat atque iuvabit
Paupertas, pietas, obsequiumque probum.

— Két kincse van, a mik erőt adtak e lépésre.

... Scythica sum stirpe creatus.
Et splendent Christi dogmata diva mihi.

Ez a vágya sugallja Zircz akkori apátjához, Dréta Antalhoz írt verseit. Két latin verse van: Elegia ad Abbatem Dréta az egyik, a másik: Isitirion Abbati Dréta, cum gymnasium Quinque-Ecclesiense inviseret, oblatum. A harmadik magyar nyelvűt már Pesten írta 1816-ban: Dréta Antal Apát Urnak, de ezután is jelzi: nem adtam neki. Az elsőben szándékát ajánlja az apát jóakaró figyelmébe. Nem saját téveteg elméje, nem szülői intés vezeti ez útra, hanem valami belső sugallat készíti a rendbe lépésre:

Non propriae venio mentis dictata secutus,
Pauca nam iuvenis pondera mentis habet.
Non chari venio patris mandata secutus,
Pace sua, nihil hic iussa parentis habent
... Internas veluti voces audire videbar
Hic sacer est ordo, quem properes petere.
... En adsum mandante Deo, quem saepe vocantem
Sensi, me socium scribere tende tuum.

A másik hosszú, 71 sorra terjedő dicsérő ének, melyben az apát áldozatkésztségét, tanárai jóságát magasztalja s magát az apát szeretetébe ajánlja:

Et me sub memori conserva mente clientem
Qui tumidas huius pelagi vitare procellas
Et Syrtes Scyllasque feras, vastasque Charybdes
Atque tuas tutum cupio me ferre sub alas.

A harmadik, magyar nyelvű verset Drétára, mint említettem, már Pesten írja. Tehát szándékát nem váltotta be. Egyelőre mégis csak a czivil pályát választja s tanulmányainak folytatása végett a pesti egyetemi filozófiai kurzusára iratkozik be. De Drétát nem felejtí el. Nevenapjára, ha nem küldi is el, megírja üdvözlő hexameterait. Nincs már bennük szó a rendbe lépésről, de annál őszintébb szeretettel rajzolja Dréta nemes tulajdonságait, jótékonyságát, hazaszeretetét, érdeklődését nyelvünk s irodalmunk iránt.

A többi latin versét rövidebben sorolom fel:

Assensus Filii de matre in agone constituta: anyja halálos beteg, a halált kéri, kegyelmezzen meg neki. Ad Faddy socium

meum, cui non arridere nec succensere carmina: Faddy¹ csodálkozik, hogy ő oly könnyen tud verselni, de neki barátja Phoebus, kit már gyermekkorában is így kért:

Phoebe fave, puero carmina cede mihi.

Ódát ír az élet tengeréről, melyben annyi a szirt és örvény, hogy az észnek, a navarchusnak, ugyancsak nehéz megállnia helyét.

Csattanós epigramma a következő:

Cur faustum ac felix, regnet si foemina regnum,

Et saepe infelix sceptrum tenente viro?

Respondes quidem (nomen succurr(er)e tardat)

Hic agit uxoris velle, sed illa viri.

A jókedvű, de az ellátás miatt mindig morgó klerikusoknak panasza a Querela vini Clericis appositi. A klerikusok asztalán álló bor panaszkodik, mennyire leszólják a kispapok, pedig ő oly szívesen teremtene bennük jókedvet:

... Hic mihi naturam vini negat, ille saporem,

Iste merum perfert beczkoviense mihi.

Quod tamen in missa non vanus mente Sacerdos

Coelesti trepidat nobilitare prece.

Sunt, qui contendunt, quidquid natura sinistra

Protulit, id mihi vel forte vel arte datum.

Non ego iam vinum dicor, non dicor acetum,

Sed medium quoddam inter utrumque genus...

Hat latin verset találunk Kloss Lajosra, a ki lelkiatyja volt az intézetben. A versek azt bizonyítják, hogy sok összetűzésük lehetett egymással. Klivényi is elég szabadszelleme volt ahhoz, hogy sok borsot törjön spiritualisa orra alá, a ki viszont elég érzékenyen érezte hatalmát fölötte. Halálát kívánja verseiben, megírja epitáfiumát előre, melyben elég szeretetlenül így jellemzi Klossot:

Kloss Ludovicus ei nomen. Kloss nomine Truncus

Teutonico, quod erat nomen id ipse fuit,

... Dulcis erat vates, sed spiritualis amarus,

Aptus erat Rhetor, censor ineptus erat.

Vörösmartynak is küld egy róla szóló epigrammát: »Egy derék verset közlök az Úrral, melyet lelkiatyánkról fekete epém koholt:

Lacrymor egregios subito decedere letho,

Vivere pestiferos plurima lustra viros.

Kloss vivit, Bregovits moritur, proh numina! — verum

Mors quoque pestiferos horret adire senes.²

¹ Faddy József pécsi iskolatársa, később Kristóf néven a ciszterci rendbe lépett.

² Czapáry i. m. 284. A kéziratban pestiferos helyett rixosos van mind a kétszer.

Végül néhány üdvözlő versén kívül még egy hosszabb latin verse van Elegia címen, melyben Ovidiusnak lányához írt levelét parodizálja saját sorsára alkalmazva.

Főérdeme e latin verseknek a folyékony, hibátlan verselés. A képek, hasonlatok a latin klasszikusok utánzásai, míg kulinárisabb nyelve bizonyára a szemináriumi nyelv hatását mutatja. De így is bizonyosága az alig 20 éves ifjú jeles tehetségének s poétai készségének. Jeles tanára, Horváth Nep. János, kire később is nagy szeretettel gondol, szívesen fejlesztette az ifjában a klasszikai érzéket, s mint latin, s klasszikus formában írt magyar versei bizonyítják, fáradozása nem volt hiábavaló.

II.

A második csoportba magyar nyelven írott verseit sorolom. Tárgyuk szerint, tekintve szerzőjük tanuló, majd kispap voltát, eléggé változatosak. A mennyi mozgalmasságot, életet nyújtott a baráti kör Pesten, a szemináriumi élet Pécsen, annyi s oly erős visszhangot adott nekik verseiben. Mikor pedig kijutott a küzdő életbe, a hol szabadabban zenghetett volna lantja, változatosabb lehetett volna eszmékben, formákban, tárgyokban egyaránt: akkor már megtört önbizalma kivette kezéből a lantot. Mintha csak a lelkesedés, a bámulat, melylyel Vörösmarty műzsájának adózott, lett volna a poézisra buzdító vezére: a hogy az a barátság ellanyhul, akképen hervad el költészete is. Utolsó levelét Vörösmartynak, mint már említettem, 1826-ban írja Nádasdról, utolsó tíz versét szintén Nádasdon írja 1824—29-ig. 29-ben már a szőrejtvények költőietlen mezején bolyong, s pusztul el műzsája.¹ A mily nehezen tűrte kezdetben — leveleinek tanúsága szerint — a papi pálya bilincseit, oly hűséges ragaszkodással viseltetett később iránta. Talán hivatása vonta el a költészettől, talán a Vörösmarty-Egyed-Teslér baráti körnek megszűnte oka elnémulásának, vagy, mint említém, költői vénájába vetett bizodalma fogyott-e el, ki tudná! Szépen s sokat ígérőn indult a pályán, s még ha nem fűzné is nevét össze irodalmunk Vörösmartyéval, egyénileg is érdemes poétai munkáját vizsgálat alá venni. Nagyot nem alkotott, de verseivel munkás és törekvő fiául mutatkozik annak a körnek, mely telve lelkesedéssel, égve a munkavágytól, sokszor talán az egyéni tehetséget félreismerve, de annak minden atomját kihasználva munkált, épített a nemzeti nagyság fundamentumán, a jövő dicsőség templomának alapjain.

¹ Különben a rejtett szavak versbe foglalása divat volt azidétt. Még Vörösmartynak is van 1823-ból egy »Rejtett szó« cz. verse. Klivényi utolsó verseiből itt közlök egyet:

Esmeretes város híres bora s asszonyi által,
Azt teszi más szóval, mint mese, visszafelé. (Eger).

Lantja zeng baráti érzelmeket, hálás hódolatot tanítói, pártfogói s a nagyok iránt, hódol a nő eszményének s áldoz a szerelem oltárán. Dicsőíti a nemzeti nagyságot, s a klasszikai iskola hagyományaképen gyöngéd hangú idilleket s csattanós epigrammákat ír az egyhangú élet fűszerezésére. Ezek költészetének tárgyai.

1. Időrendben is első magyar versének címe: Jakab s Vörösmarty Barátaimhoz. Pesten írta 1818-ban. Tekintve a költő királyhoz való viszonyát, de meg a költemény belső értékét is, a legérdemesebb költeményének mondhatjuk. Íme egész terjedelmében:

Ti már Barátim! messze haladtatok
Az égi ízlést s mennyei hangokat
Festő nemesb versek nemében.
Melpomene mosolyogva hallá

Pólyátok első jajjait és kegyes
Szemmel tekintvén rátok egy isteni
Vigság egész testét keresztül
Járta s öröm koszorúzta láttát.

Most már megáldott lelketek a világ
Hiú porából mennybe emelkedik,
Nő híre elmés lantotoknak
És közelít fejetekre zöld ág.

Vastag setétség fátyola bírja még
Csekély eszemnek nyers szüleményeit,
Midőn, dicsőült lelkek, a ti
Híreteket Zefirek beszéllik.

Ah! annak éppen nem vagyok én oka —
Nem, mert az égnek fő ura másokat
Bölcs értelemmel felmagasztal,
Másokat a butaságba hágy el.

De még is, ámbár köd lepi homlokom,
Némellykor odvas lanton enyelgek én
S midőn Apolló rám kacsingat
Porba merült czitharám szorítom.

Klivényi tehát e vers bizonyossága szerint már Pesten jó barátságban volt Vörösmartyval. Együtt hallgatták a filozófiát az egyetemen, s a kis baráti kör, melyhez kettejükön kívül Sallay Imre, Jakab, s talán a leveleiben annyiszor említett Szalay Antal, később Pécssett kispaptársa, tartozott — egyszerre indult a költői pályán dicsőséget keresni. Csak egy jutott közülök oda, a többit letörte a sors útközben. E vers is éles világot vet az ifjú Klivényi szerénységére, önisméretére s tiszta baráti érzelmeire. Bár ekkor

még Vörösmarty poézisa is csak feshőben volt, — első érdekes kísérletét 1817/18 telén írja¹ — Klivényi már kiérzi ez első kísérletekből a jövő emberét s maga szerényen ismeri be kisebb tehetségét. Versén Berzsényi hatása érzik. Berzsényi és Virág lelkes ódáin hevült akkor a pesti ifjúság. Az egész versen valami kedves, lemondásában is nemes hang vonul végig. Mintha csak előre érezné költői működésének csekélyebb értékét, hamar elmulását: első verse is, mely költői dicsőségről zeng, másnak a fejét koszorúzza zöld ággal.

Ifjú vágya, hogy a cziszterczi rendbe léphessen, nem tölt be, pedig oly élénken festi az ott remélt nyugalmat »Faddy Barátomnak, zirczi novitiushoz« cz. versében. Barátja boldog már, őt a sors hol ide, hol oda hányja, de a rény hatalmas Mentora, mely nem engedi csüggedni s a reménység biztatja, hogy egykor még barátja keblén megpihenhet:

A Szent magánynak csendeiben leled
Élted Szerencsés napjait Édesem!
S a mardosó gondok csoportja
Lábad alá lelapulva görbed.

S retteg barázdát szántani homlokod
Síkján s virággal kellemes arcodon,
Szived, midőn a nap sugárzik,
És mikoron lehanyatlík, örvend.

Gályád elére a keresett arányt
Zircznek magányán. — Engemet a szelek
Most délre vetnek, most nyugodtra, *(igy!)*
S tornyosodó habokat lövellnek.

Roncsolt hajómnak bús töredékein
A Rény hatalmas Mentorom énekem.
Míg ez velem jár, dőlj rakásra
Földgomoly, én szabadon megállok.

Biztass, Reményem, látom, hogy egykor én
Kedves barátom karjai közt leszek,
Bizom, nem ülhet ködboríték
Minden időn az Egek körében.

Egyszer kirándul a nap is a komoly
Felhők borongós korma alól, s derült
Arczczal tekint a földgomolyra.
Várhatom ezt, felelé reményem.

¹ V. ö. Vörösm. összes munkái. 1885., VIII. k. 383. 1. Gyulai jegyzete.

Ugyancsak az elveszett pályán sóhajtozik »Ballay Barátomnak, Benedictinus novitiusnak«¹ cz. költői episztolájában is:

Tudhatod, egy lélek lakozott kettőnkben, azért is || A cél melyre törénk, egy volt. Én Zircznek eresztém || Csónakomat, te ezen szent hegynék. Vajha szerencsénk || Egy lett volna, midőn ki akartunk kötni, de másképp || Végzé a Fátum.

... Faddynk Zircznek örül: boldog, mert csendesen élhet,
A gond, a szükség, a bú csak tréfa előtte.
Mégis, mint írta, szeméit könyzárpor emészti,
Mert engem távol vete a sors dölyfös hatalma
Tőle, tehát ekkép énnékem dupla keservem
Volna, mivel keresett célomtól s tőle elestem.
Sírnék, szüntelenül sírnék, ha az égi reménység
Tőlem szűz arcját elvonná csalfa barátként.

Ugyancsak lantjára veszi jópajtasait, klerikus társait. Egy-egy vidám distichonban pellengérez ki egyik-másik gyöngéjét, a kispap élet nagy örömeit, kis bánatait. Tréfás köszöntővel lepi meg őket nevök napjára, duktor korában verssel felel növendékeinek üdvözlétére.

2. Igazi lelki nemességre vallanak tanáraihoz, előljáróihoz írott versei, s az ú. n. panegyricus versek is, milyenek kora szokása szerint az ő szerény lantján is megcsendülnek. Előbb volt már szó Dréta Apát Úrnak cz. verséről, mely lelkes tolmácsa a pesti tanuló nemes érzésének. Már lemondott szándékáról, hogy a cziszterci rendbe lép, így egyéni érdek nem lehet versének motivuma. Mégis dallal köszönti Dréta nevenapját s ünnepli benne a főpapot, a jószívű embert, a lelkes hazafit:

Kell vala a nyájnak Daru, kell vala pajzs is, hogy őt ez

Tudná védni, amaz tudna ügyelni reá.²

Lám mind a kettőt fellelték Dréta Tebenned

Ebben czímednek pajzsa, darúja Tanú.

Te a többi között, mint Hesper csillaga álltál,

Elme, tanács, tudomány kelleté mások előtt.

... Hány nyomorult örvend éltednek? Senki ki nem lép

Tőled üres kézzel — Zircz lehet ebbe tanú.

Mondjam-e, melly szeretet forr Benned Drága hazádhoz?

Mondjam-e, melly buzgó vagy fejedelmed iránt?

Mondjam-e, melly lángok szökdösnek eredbe, ha gyermek-

Kort haladó nyelvünk zengedezésre fakad?

Ilyeneket számlálna Hazánk: a pannoni földön

Lenne Horác, Virgil, lenne Tibullus, Ovid.

Még magasabban szárnyal az »István Herczegre, a Palatinus fiára, neve innepén« cz. óda. »Nem jött szem elé« — írja a cím.

¹ Ballay Ferdinánd, a rendben Valér, szintén iskolatársa volt Pécssett.

² Czelzés a cziszterci rend czímerére, a pajzs közepén álló darura.

alá. A pesti »9-ik oskolás« ifjú csak a maga buzdítására, kedvtelésére dalolja:

Kisdéd idvezlégy! örömünk alapja!
 Két magyar honnak különös reménye!
 Több rokon szívnek gyönyörű szerelme!
 Pannoni főkincs.
 Hallod a Buzgók dalait, s nem érted:
 Látod a Buzgók örömét, s nem érzed:
 Gyenge még mellyed, gyerek érzeményid
 Másra hevülnek.
 Nem lesz így mindég: tetemid kinyúlnak,
 Szíved, értelmed kiterül: Előtted
 Pállya tűnik fel, hova jó szüléid
 Tettei hívnak.
 Lesz tehetséged, lesz erőd. Hunyadnak
 Hőse Mátyást szült, s neki hagyta szívét.
 Így dicső Nemződ kebeledbe rejté
 Bajnoki lelkét.
 Merj, akarj, Gyermekek, ha időd megéri,
 Merj, akarj: pályád köre messze terjed:
 Vállaid fogják teherét atyádnak
 Egykor emelni.
 Merj, akarj, Szülőd az Egek leánya,
 Erre int Nemződ vele s a magyar nép,
 Erre int védőd, koronás királya,
 Szente Hazánknek.
 Ő igaz vallást hozza bé s közössé
 Tette a nép közt: Te segítsd virágra
 A magyar nyelvet, neved így azéként
 Szent lesz örökké.
 Öszve ront mindent az idő hatalma
 Tébe, Kartágó, Babilon leomlott.
 A való virtus maga nem hanyatlík
 Sírba, homályba.
 Rómulus népét koronák imádták,
 Félvilág térdelt, remegett előtte.
 S ime már nincsen. De nevét becsüljük
 S virtusa ébreszt.

A költemény vége erős Berzsenyi-reminisczencia, s ez zavarja a lelkes pathosz hatását, de csak a szavak Berzsenyiéi, a gondolat itt egészen más: bár maga Róma, Karthágó, Babilon elpusztult, szellemük örök maradt.

Kedves tanárjához, Horváth Nep. Jánoshoz, a ki a pécsi gimnáziumban a költészet világát feltárta előtte, öt ódát írt. Mind-egyik a hála, a szeretet hangja. Egyikben így zeng:

... Nem tudott elmém Helikon köréről,
Nem tudott semmit, fejemet nehéz köd
Lepte, ő aztat kinyitá előttem,

Eztet elűzé.

Ott hatott elsőbb füleimbe a bölcs
Verselők bájló dala, ott hevülék
Lángra, ott éré Pegazus patakját

Nyelvem először ...

..... jeles érdemének

Halma, a míg Pécs kövecses vidéke
A szelíd múzsák követője leszen

El nem enyészik.

Ám hogy éltemnek feselő korában
Engemet Parnassz kies édenébe
Felsegílt, mellyem dagadó tűzével

Áldozom én is.¹

Betegségében Horváthnak panaszkodik, hogy a halál ellen nem tudja megvédeni Apolló híveit, de vigasztalódik mégis, mert:

A nemes költő, noha égbe szállott
Lelke s már testét eke dúlja, él még
S a jövő század neki érdeméért

Oszlopot állít.

Íme az önbizalom nemes hangja is meg-megcsendül olykor lantján. Még erősebb hangot ad ennek ugyancsak Horváthoz írt másik ódájában:

Mihelyt kinőnek tollai, nyugtalan
A sasfi, készül tűrni az ég tűzét,
Készül, szülője repte gyújtván
Szárnyaival Szeleket haladni.

Lángokra gyútott engem is a Dicsők
Példája s lelkem vágyai a Nagyot

A Szépet, a Jót áhítazzák,

S volna eröm nyomokat követni.

Félénk lelke volt tanítójával szemben bizalmasabb, vágyait s költő-álmait csak neki meri bevallani. Csak hozzá írt verseiben mondja magát költőnek. Theologus korában legkedvesebb tanára Farkas József, ki az egyháztörténetet adta elő. Így ír róla Vörösmartynak: »A nemzeti ujságot Farkas, az Egyházi törvény és történetek oktatója közli velünk. Ez egy fiatal magyar pap. Valamint a szíve, úgy a feje is derék; ezt az ész s tudomány, azt a hazafiúi láng s felebaráti szeretet díszesíti.² Lelkes verssel köszönti nevenapján.³ Magasztalja tudását, tanítói bölcsességét, majd így végezi:

¹ Horváth Nepomuk zirczi atyának, volt tanítómnak.

² Czapáry: i. m. 283. l.

³ Farkas Józsefnek, az egyházi Történetek oktatójának, neve ünnepére.

De más csudáljon Téged ezért, dalunk
 Azt áldja Benned, hogy magyar a szíved
 S' a honni nyelvért, jó Hazánknek
 Jó fia égsz s könyörölsz az árván.
 Mint lantosinknak fénye az agg Virág,
 Vagy mint Baróthink, a magyar Osszián,
 És a dicsőség templomában
 Izzadozó Faludyk, Fejérek.

3. Szerelmes versei is vannak Klivényinek. Költeményeiből s Vörösmartyhoz írt leveleiből az tűnik ki, hogy csak olyan deák-szerelem lehetett az, de mert első volt, erősen hatott amúgy is érzékeny lelkére. Ismeretsége még pécsi tanuló korában kezdődik, de végigkíséri ifjúságának legszebb éveit. A pesti baráti kör nem tudja feledtetni, nem még a szeminárium sem. Az első években nagyon kedvetlen kispap volt Klivényi. Leveleiben őszintén nyilatkozik. Bántja a szeminárium szelleme, mely nem felel meg annak az ideálnak, mit ő a papi életről magának alkotott. »Ezelőtt azt gondoltam s megesküdttem volna, hogy ez a rendeltetésem; de ha vagy hajlandóságaimat vagy állapotom rendszabásait vizsgálom, szomorún meg kell vallanom, hogy a természet szavát vagy nem hallottam vagy elismertem. De már későn jövök észre...« Bántja a közömbösség, sőt rosszakarat, a mit a litteratura iránt püspöke (Király József), egyik-másik előljárója és társa mutat. »A böjtben minden vasárnap akaratumk ellen egy ilyen dühös szószólót kelle hallanunk, ki minden beszédében nemcsak a játékszín, román, költés és muzsika ellen okádá szentségtelen epéjét, hanem azokat is kárhoztatá, a kik nagyobb gyönyörűséget lenek serdülő litteraturánk remek szüleményeiben, mint vagy az olvasó eregetésében, vagy a szentek életének oivasásában.« Kispap szájába nem illő nyilatkozat, mit csak heve, buzgósága menthet. Ilyen viszonyok között élve még a szerelem is meg-megdobogtatja szívét. De nem tüzes az érzés még czivil korában sem, annál inkább lemondó a reverenda alatt. Sokat panaszkodik Vörösmartynak, szívbeli bújáról, melyet talán az idő se tud megorvosolni, gyakor nyavalyáiról, melyek szívét emésztik. Persze, ha tán többi bajairól el-el panaszkodhatott is barátai valamelyikének, ez érzése csak az ő titka maradt. Innen van, hogy igazán mély s lélekből jött szavak hagyják el ajkát, ha szerelméről dalol. De lassankint megszűnik a panasz, elalszik a szív lángja. Harmadéves korában két tanítója Vörös Mihály és Kolb Konrád hatása alatt teljesen megváltozik. Kedve támad a theológiához, a papi élethez, elcsendesül a zúgolódás, elnémult a szerelem, s lassan velök haldokol múzsája is. Megnyerte az oltár, elvesztette a poézis. »Terhesen esett ugyan először pappá lennem, osztán megmaradnom, de most már örülök, és pedig szívemben örülök, hogy azzá lettem«, így ír már 1823 februárjában.

Egy-egy jó barát nevenapja, egy-egy lelkes honleány dalra ihletik még, de mindjobban ereje vesztett már a dal.

Lássunk egy kis szemelvényt szerelmi s a nőknek hódoló verseiből.

1818-ban Pesten így ír:

Más dal.

Jer kies szellő, örömek barátja!
 Illatot szóró ajakidra hintem
 Csókomat, melyet gyönyörű Lidimnek
 Szána szerelmem,
 Pécs felé szárnyalj! Szomorú Barátném
 Ott eped. Szívét fene bú borítja,
 Fuss, akaszsz rózsás ajakára két száz
 Csókot helyettem.
 Érte ég keblem. Halavány világgal
 Néze a bús hold, mikoron kezével
 Jobbomat nyomván: te vagy, a kiért én
 Lángolok, így szóllt.

Kétség, lemondás hangja hallik a következőben, mit már kispap korában írt:

Komoly érzés.

Lyánka! Könnyek reszketnek szememben,
 Ha te hozzád szárnyal képzetem,
 S gyilkos kínok dúlnak kebelemben,
 Mellyek mérgét alig nyöghetem.
 Hah! szétt tépett a sorsnak ércz karja
 Két egybeforrt gyengéd szíveket.
 Sírjunk tehát, a sors úgy akarja,
 Sírjunk együtt véres könnyeket.

Ah! mi haszna menydörgünk szidalmat
 A vad sorsra, melly lever minket,
 Tűrjük inkább békén a fájdalmat,
 A melly öli érzéseinket.
 Túl a csillaglepte kék térségen
 Sokan öröm kelyhet tartanak,
 Kik itt, mint mi, az egy reménységen
 Kivül másban alig bíztanak.

Előttünk állt a szép rózsza pálya
 S a cél, mellyre jutni lángolánk,
 Láttuk s égtünk, de a sors dagálya
 Már felbontá, amit forralánk.

Már felbontá, hijjában gyötrődöm,
Érzés nélkül állnak a falak,
Melyek között sírok s tépelődöm
Érted, csupán érted, gyöngyalak.

Lesz e balzsam a jövő években,
Sebeimre, mellyek vérzenek
Lesz e határ e nagy keservekben —
Jóslásaim arra nincsenek.
Csak ezt nyögöm: túl a kék térségen
Sokan öröm kelyhet tartanak,
Kik itt, mint mi, az egy reménységen
Kívül másban alig bíztanak.

Az érzés igazsága, a szép költői nyelv magosan kiemelkedik e szép elégiában. Még a formája is egyedül álló versei között.

Egy Poetriára cz. versében azt sejteti, hogy kedvese szintén szeretett a műzsákkal foglalkozni:

Nagy böcse van, ha szelid lelkű a lánynak előttem:
A természetnek szent szava erre tanít.
Kedvelem én a lányt, ha derék és kellemes arczú:
Erre az érzékek gerjedezése hevít.
És a lányt szeretem, ha nemét felmúlja eszével:
Ezt a bámulás míveli keblem alatt.
Kit jóság, szépség magas ész egyesülve ajánlnak,
Csókolom a lánczot, melybe az engem ütött.
Hát ha ezen lányzó, ki kezem békóba szorítá,
Egy jobb honnba mereng andalodási között,
S mennyei lángoktól etelvéen angyali dalt zeng,
A millyent Sappho, Graecia! zenge neked:
Ó e felséges tüneményt bámulva imádom,
Ah de hazánkban igen ritka ez a tünemény.

Még szebb, még csattanósabb a másik, szintén Egy Poetriára cz. verse. Ugyanezek a gondolatok, de sokkal szebb dikcióval s az érzelmek fokozásával:

Szép lány, azt mondtam, mikoron rád néztem először:
S a szép lány tüstént tetszeni kezdte nekem.
Jó lány, azt mondtam, mikoron már szóba eredtünk:
S a jó lány csaknem lopva szívembe szökött.
Bölcs lány, azt mondtam, mikor elméd lángja világolt:
S a bölcs lány engem már szeretetre ragadt.
Isteni lány, rebegém, mikor a lant szólla kezdedben:
A szeretet nem elég ott, hol imádni szabad.

Mégis elégnék kellett lenni a barátságának, sőt a lemondásnak is.

4. Leghosszabb verse a 162 hexameterből álló »Versezet a magyar hűségéről.« Végigtekint a magyar történelmen s kikeresi amaz időket, mikor a nemzet hűsége kiválóan megnyilatkozott királyai iránt s époszi hangon zeng róluk dicséretet. Egyéb vegyes tárgyú versei közül kiválik még az »Óda. A magyar leczkéket kerülő ifjakhoz.« Mintha az agg Virág vesszejét hallanók suhogni, oly lelkesedéssel és hévvel támadja az egyetemet kerülő társait. Íme a befejezés:

Eldődeinknek átka fekszik rajtatok,
 Kik itt lerakták csontjokat.
 Hah! a mit a múltkor dicső bajnoki
 Vitéz karokkal nyertenek —
 Gyalázat! azt a törpe fajzatok puhán
 Emészelve feldűlják magok.

A »Mikon és Elek« cz. hosszabb vers idillszerű hangulatos versengése két ifjúnak Dafné szerelmeért. Végre van Klivényinek több fordított verse is. Nagyrészt epigrammok s bohó tárgyú, tréfás költemények. Címük elég jellemzésükre: A hím lepke, Az asszonyok dicsérete, A kakas és a tyúk stb.

Különben már 1824 is rég elmúlt, Nádasdon vagyunk. Klivényi anatózódik, múzsája elhagyta, kedves írónál keresne szórakozást, de könyvnek is nagyon szűkében van. Odajutott, hogy kis kutyája legfőbb öröme, kedvtelése:

. . . szomorún élek s unalomba merültem,
 Könyvem sincs, mellyel . . . töltsem időmet,
 Egyre Vörösmartyt s Horváthot nyúzni ki győzné?
 Jersze elő kis ebem! . . . Nézd ez maga kedvre derítóm.

(»Szalaynak írt levelem.«)

Klivényi versei, a mint a szemelvényekből láthatjuk, nem kevés poétai készségről tanuskodnak. Csak önbizalma volt kevés, s a baráti kör hiányzott, mely további működésre buzdította volna. Hivatása is más térre szólította s a múzsa papja szívvel-lélekkel az oltár papja lett. E kis megemlékezés szolgáljon biznyságul arra, mennyire igyekezett a múlt század elején minden nemesebben érző szív a nemzeti nyelv s irodalom ügyét dülőre vinni és szolgáljon biznyságul arra, hogy méltó volt Klivényink Vörösmarty barátságára, méltó, hogy irodalmunk történetében azt a kicsiny helyet, mely eddig neki jutott a költőkirály árnyékában, továbbra is megtarthassa.

DR. TORDAI ÁNYOS.